

PRESENTACIÓ DEL VOLUM “L'EXTASI I EL CÀLCUL”, OBRA POÈTICA DE DAVID JOU

RESUM

Perspectives diverses, des de la banda d'un home de lletres, dels diversos llibres de poesia que s'acullen en aquest volum, amb referències sovint personals al procés d'encontre amb les creacions de l'autor sitgetà.

ABSTRACT

Various perspectives, from a man of letters, of the series of poetry books gathered in this volume, often with personal references to the meeting process with this Sitges-born writers creations.

Em fa gràcia perquè tots ens coneixem, tots som amics i, com deia l'Àlex, que des de l'any 86 viu a Gelida, que continua sent el meu poble tot i que jo cada vegada més dic que el meu poble és Vilafranca, i això és un acte de traïció, de vegades molt conscient. Dic que en tinc dos, de pobles, però en aquest cas Vilafranca és el que m'estimo.

Em fa gràcia perquè ha recordat una escena, en la qual jo, efectivament, feia de carter amb el que ara és encara alcalde en funcions i que, potser amb una mica de mala sort, ho continuarà sent, dic mala sort perquè és una bellíssima persona però jo me n'estimava més un altre, d'alcalde.

Fèiem de carters i a mi em tocava tota la zona dels barris perifèrics, allà on hi havia gossos voraços i aquesta mena de bèsties i, precisament, un dels barris era el barri dels Tarongers, que era al peu de Gelida. Ho dic perquè ara parlaré del David i no podré esplaïar-me sobre el meu comarcasisme. Aleshores anava per aquests barris i un era el barri dels Tarongers, que és on viu l'Àlex, i ens vam conèixer d'aquesta manera, portant-li concretament una carta de Blai Bonet, que era un autor que tant ell com jo reveríem llavors i que hem continuat reverint ara i ho farem més tard.

Però del que es tracta és de parlar del David, de l'obra completa del David. L'altre dia, fa tres o quatre setmanes, vaig fer allò que en diem un “bolo”, en aquest cas a l'Ajuntament de Barcelona, en allò dels Jocs Florals. Hi ha un acte que se'n diu el balanç poètic de l'any que consisteix a llegir una mena de resum. Ho feia fins aquest any un expert, aquest any ho he fet jo i, de fet, ja ho havia fet un altre any, però es veu que els va anar bé i a mi a bodes em convides. Vaig fer una mena de balanç i vaig destacar a parer meu quins havien estat els llibres més notables de l'any, i hi havia hagut llibres molt bons, hi ha hagut un llibre sorprenent com és la recuperació de l'obra poètica de la Rodoreda, les traduccions amb sonets de Shakespeare de l'Oliva i, dins del que era la secció d'obres completes, vaig destacar de manera preponderant dos llibres, un dels quals era

el del Comadira, l'altíssim Narcís Comadira (ell és més alt, però vull dir, que el Comadira se'n sent més, d'alt, com bon gironí se'n sent molt, d'alt, i cridat a comeses altíssimes), i el del David.

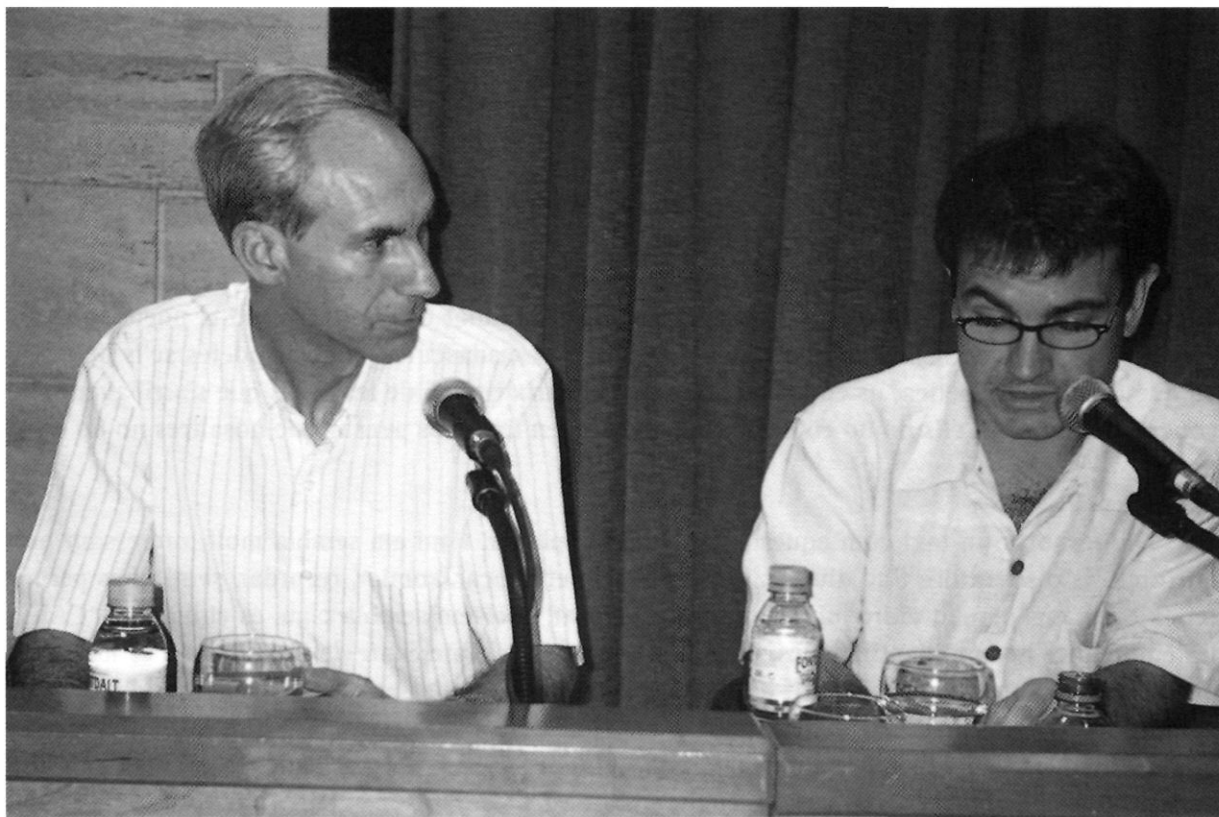
Al David el vaig descobrir l'any 1982, és a dir, quan l'Àlex començava a fer classes a la Rovira i Virgili; me n'he assabentat ara per aquesta nota biobibliogràfica de l'Anna. La meua mare, que és de la Selva del Camp, i com que a la Selva m'avorria (estic parlant de l'estiu), els dissabtes anava a Reus i a Reus hi ha un llibreter d'aquells de la militància, d'aquells de l'òrbita Albert Manent, que és l'Isidre Font, de la llibreria Gaudí, i allà hi anava a remenar llibres, generalment els dissabtes; era una època en què jo estava absolutament fascinat pels llibres aquells del Mall, que tinc entès que hi ha alguna noia que en fa una tesi doctoral.

Eren aquells llibres, a finals dels 70 començaments dels 80, que, malgrat les cobertes del Joan Pere Viladecans, eren uns llibres que a mi em van marcar moltíssim. Un dels que a mi em van marcar molt, i no és perquè ell estigui aquí davant, es deia *Els dies antics*, que era del mateix Àlex. En aquell moment hi havia també Edicions 62 que anava fent forat en el món de la poesia i concretament aquella col·lecció que era pràctica perquè eren llibres realment petits, de bon portar, que era la col·lecció l'Escorpí; i recordo un dia que l'Isidre Font que si tomba que si gira, mentre ell anava parlant en vaig trobar un que es deia *Tapís* i que després es diria d'una altra manera dins de la recopilació de l'obra completa, i em va cridar l'atenció perquè és, de fet, la primera notícia que vaig tenir d'en David Jou. Eren uns poemes que em van semblar molt rigorosos formalment, molt més tenint en compte que tots aquests de la corda més Mall feien coses "més avantguardistes", que posteriorment jo diria que en un percentatge més que suficient s'han revelat molt ancorades en aquell temps i que, per tant, han resistit malament el pas del temps.

El primer que em va sobtar de *Tapís* va ser que era molt cenyit, a primers dels anys 80 no hi havia qui fes una poesia d'una rigorositat com aquella, llavors ja vaig anar sentint altres coses, i llegint articles que parlaven del David Jou que ha arrossegat sempre, no sé si com una creu, com una llufa o diguem-ne com una cosa molt sentida, el fet que a part de poeta és científic, és físic, i com que els que ens movem en el món de les lletres anem una mica amb una sabata i una espardenyia, perquè sí, coses de l'esperit en sabem o ens les imaginem, però tot això qui ho regula? Aleshores, quan et trobes un home com ell que és físic, a més molt reputat, i que ha publicat com diu aquí, en algun dels poemes perduts en aquesta obra completa, més de 3.000 pàgines acadèmiques i, a més a més, ponderades i lloades per grans experts, o quan veus el Joan Margarit que és arquitecte i que fa aquests poemes, que ens agraden tan també, però que a més a més d'arquitecte és catedràtic en càlcul d'estructures... Quan et diuen això ja fa molt de respecte, doncs penses: Caram! N'hi ha dos, conservem-los.

Doncs bé, poeta i físic o viceversa, ara miraré d'esbrinar quina és la relació. Jo puc parlar de la relació des de la banda de la poesia, és a dir, de quin és el reflex, quina és la imatge que ens pervé del David Jou físic, del David Jou científic, en aquests poemes, no puc fer a la inversa.

Parlem de *L'èxtasi i el càlcul*, que és la recopilació de tota la seva obra completa del 1981 o 82 ençà; bé, no tant ençà, fins al 97, perquè, de fet, ja s'anuncia a la sobre coberta com a obra poètica; per tant, vol dir que, naturalment, en seguiran altres volums. Aquí hi ha dos versos que em sembla que són del primer llibre que diuen:

David Jou i Jordi Llavina.

*Encara naveguen amb mi
les barques d'aquella aventura,
ardents, juvenils, amb la dura
audàcia d'un vol clandestí. [...]*

Encara aquella imatge recordo que era així a la Gaudí de Reus, amb l'Isidre i la seva llarga cabellera einsteniana, i jo anant a remenar llibres i extraient-ne un del David Jou, encara ho tinc present, i això no em sembla un element menor perquè molt sovint hem arribat a recordar llibres, més que no pas pel que eren pròpiament aquests llibres, sinó per la circumstància que envoltava pròpiament aquests llibres. Jo recordo que l'època que feia el batxillerat, el meu lema, trist, un lema que després he volgut corregir i no sempre he pogut, era: val més estar sol que ben acompanyat, perquè sempre portava llibres, i un dels llibres que en aquell moment vaig llegir era el de l'Oriol Pi de Cabanyes, perquè en aquell moment jo tenia cabells i anava vestit de lila, *l'Oferiu flors als rebels que fracassaren*. Són coses boniques que fan de bon recordar en un dia com avui.

Amb això del físic i el poeta, sobretot jo diria que és un home de cultura i un home de lletres però també, naturalment, de números i de fórmules; hi ha una reflexió al frontispici, al pròleg d'aquest llibre, *L'èxtasi i el càlcul*, que em sembla que val la pena recordar, que diu:

Des dels 15 anys, la poesia ha constituït una part essencial de mi. Amb ella, la meua vida ha guanyat en intensitat, llibertat i aventura. A través d'ella he evocat, he somniat, he sentit, he reflexionat, m'he immers en l'actualitat, he viscut l'atractiu de seguir els suggeriments misteriosos d'algunes frases, de multiplicar les ressonàncies d'alguns mots, d'assajar nous temes i d'explorar noves formes poètiques. La poesia m'ha estat, doncs, camí de coneixement i camp de joc, recer íntim i paisatge obert.

Això, només amb aquest fragment, em sembla que és una poesia perfecta, clavada. Recordo que hi ha una antologia que va preparar el Manuel Guerrero d'aquests poetes que ara se'n parla més, diguem-ne com en David Castillo..., i a cadascun d'aquests poetes se'ls demanava que fessin una poètica, us en faríeu creus de les barbaritats i de les coses que s'arribaven a dir concretament allà, i ells no ho entenen però ens ofenen fent-nos pensar que nosaltres no ho entenem.

Aleshores un text com aquest, clar i diàfan, planer, a mi em sembla molt interessant perquè amb sis o set ratlles t'ho diu tot: la poesia permet evocar, somiar, recordar, sentir, ens permet reflexionar, ens permet viure immersos en l'actualitat, això em sembla clau, és el que deia l'Àlex: les empremtes no són identificables, tu pots anomenar un llibre *Suite de Gelida*, això és molt clar, però hi ha una atmosfera, hi és. Hi ha una atmosfera d'actualitat en els versos del David Jou i un compromís d'implicar-se ell mateix com a creador, com a subjecte escriptor, com deia Teresa Costa, en aquesta mateixa actualitat, més enllà que hi hagi un poema dedicat al Jordi Pujol que, com qualsevol polític, és una contingència en aquest país. Però més enllà d'això cada escriptor naturalment és fill del seu temps.

De *L'èxtasi i el càlcul* el primer que voldria comentar és el títol; em sembla que és un títol molt clar, d'alguna manera en la poesia hi ha un moment –això l'Àlex m'ho havia explicat molt bé a partir d'un vers que em sembla que és de Wordsworth, l'autor romàntic anglès–, que és com una mena de llampec, com una mena de borratxera inicial que després s'ha de formalitzar, s'ha de formalitzar la consciència que diu en Ferrater. Aleshores, d'una banda, hi ha un èxtasi per a tot allò que sents, que evokes, però, a més, hi ha d'haver naturalment un càlcul, i aquest és el gran repte de la poesia, aquesta mena d'il·luminacions, això que abans l'Àlex en deia moments robats a la mateixa existència; més o menys jo crec que és una cosa que tots la podem arribar a experimentar o a sentir unes quantes vegades a la vida, o moltes vegades; ara, el fet de transvasar aquesta experiència en mots més o menys ordenats i amb voluntat estilística ja és molt més difícil.

L'èxtasi i el càlcul és curiós perquè, si us fixeu en aquest llibre, comença amb un poema de l'any 1981 i acaba amb un poema del 97 o del 96, i el primer poema parla del mirall, una de les coses de les quals parla molt la poesia del David Jou, que és tot això del jo, de quantes personalitats podem arribar a ser i de quantes no, i l'últim poema és un poema que es diu *Cant espiritual*, perquè una de les reflexions més rigorosament originals, més subversivament innovadores, vosaltres mateixos hi podeu posar dos adjectius més, és la poesia metafísica del David Jou, és una cosa que jo no tinc comptats gaires poetes ni poetesses que facin això de poesia metafísica, més enllà d'aquesta mena de persona fascinadora i també arravatadora que és en Màrius Sampere, que fa una poesia de negoció de Déu, segurament, però en el fons també mot metafísica.

Hi ha vuit reculls de poemes aquí i dic reculls perquè són llibres, però llibres que ja existien, que ell ha anat redefinint, intensificant, a molts d'aquests llibres, que tenen anys darrere els ha fet una tasca de poda, d'intensificació, molt important i hi ha algun poema escrit trenta anys enrere que ara, a l'hora de reescriure'l o de tornar-s'hi a enfrontar, té una lectura bastant més enriquidora. Això que us deia de *L'èxtasi i el càlcul* es pot veure en un poema que es diu *Tempesta nocturna*.

Són trenta-cinc anys de poesia i el que m'agradaria és agafar aquests trenta-cinc anys i valorar algunes de les constants que per a mi té aquesta poesia. D'una banda, ja hem dit el fet de ser professionalment, i en bona mesura també vocacionalment, home de ciència fa que en els seus poemes, lògicament, ell que és un poeta obert a tot no se n'estigui, de la reflexió científica o de l'ambició d'aquesta reflexió científica. He dit ambició i em sembla que la primera característica d'aquesta obra lírica de David Jou és justament aquesta ambició, ambició que vol dir, t'agradi més o menys, sempre la seva poesia, hi ha una ambició de parlar una mica de tot, jo retrec de vegades a alguns poetes del nostre país, de l'altre i de l'Europa de les regions... que sempre tenen una línia molt coherent, però una línia que l'aprofundeixen una vegada i una altra i sembla que sortir d'allà els costa tant com..., que no en saben, si no se'n sap més no es pot sortir d'allà, aquesta és una obra que parla, com us deia, de ciència i parla, com us deia, de Déu, aquest pas entre la física –que, a més, és la seva disciplina professional, la disciplina amb la qual ha excel·lit– i la metafísica es va fent d'una manera, com es diu en termes politològics, sense traumatismes; hi ha en aquest volum molta poesia religiosa, hi ha un llibre que es diu *Transfiguracions* en el que parla de tot això, és poesia gairebé de professió de fe bíblica, en què el verb pateix perquè es voldria veure convertit en carn.

Hi ha molta poesia també religiosa, i ho distingeixo de la poesia metafísica que també hi és, concretament l'últim poema del llibre es diu *Cant espiritual*, això d'una banda. Un altre tret de tot això que dic de la ciència és que si agafem un llibre que es diu *El color de la ciència* –un llibre que ha tingut..., una de les coses que a mi a vegades em fan posar els pèls de punta i és que alguns dels nostres poetes, i segurament seria el cas tant del David com de l'Àlex–, ha tingut més èxit a França i a Espanya que no pas aquí; de vegades són més ben considerats, més ben atesos pel domini mediàtic d'altres països que no pas pel d'aquí, i els seus llibres són traduïts, els seus llibres són premiats i ben atesos i, en canvi, aquí, com que hi ha una certa crítica molt militant –i dic militant en el pitjor dels termes possibles, de vegades això no hi és– i quan sí que hi és resulta lamentable.

Forat d'ozó

*Hi claror que aspira
a perdurar, algun dia,
en una pintura
o en fotografia.
Hi ha claror que exalta,
de tan pura i alta.
Hi ha claror que encega,
que vibra i llampega.*

*I ara just aflora,
per un forat del cel,
claror que té l'anhel
de fer de torradora.*

Bé, ja sabeu que les "o" i les "e" els de Sitges les fan diferents dels de Vilafranca, això també ho deia el Guillem Viladot, al cel sigui, un home que a aquestes alçades, quan li faltaven tres o quatre anys per morir i l'Àlex i jo li vam preparar l'obra completa, deia en un poema: "A aquestes alçades ja no tinc pèls a la llengua, ni al cap". Doncs bé, ell en un llibre que és de l'amor físic, que és un llibre de sonets, deia que Llull o els de Barcelona trobarien que no quadren, però sí que quadren perquè són rimes de ponent.

Això és una anècdota, aquest llibre és un llibre meravellós, per exemple per als professors de ciències que busquen materials per exposar als alumnes, materials per relacionar una disciplina i l'altra, que durant molts anys –i segurament continua sent així– viuen massa divorciades.

Però més enllà d'això, jo diria que el discurs i la gran innovació de David Jou com a poeta és que justament ha volgut inserir el discurs d'home de lletres, el discurs humanista, en un discurs de més abast, no necessàriament un discurs de signe abstrusament científic, no això, però sí que hi ha una mena d'horitzó universal en el qual res del que és humà no li és aliè. Per tant, d'una banda em sembla una obra ambiciosa de recerca d'un coneixement suficient i generós, de l'altra hi ha la qüestió de la ciència que impregna naturalment el discurs també poètic. Em feia gràcia fer servir això perquè ja sabeu que a vegades els que som periodistes i tenim sostres limitats busquem formes entenedores, el pas aquest de la física a la metafísica, perquè hi ha molta poesia metafísica en aquesta obra del David.

Una altra cosa molt interessant, un tercer tret per a mi d'aquests forts, és el diàleg que manté sempre, jo diria que en cada un dels llibres manté com a mínim una picada d'ullet respecte a això que ara diré, i molts llibres estan gairebé construïts sobre aquesta base, sobre aquest fonament, el diàleg amb la tradició. El diàleg amb la tradició cultural, hi ha molts poemes dedicats a pintors, llavors, és clar, és molt bonic perquè aquestes coses tan meravelloses que els pedagogs han ensenyat, la interdisciplinarietat, la multitextualitat, i tot això està molt ben explicat perquè si parles de la llum a partir d'un quadre de Velázquez o de Caravaggio, i llavors ho relaciones amb una cosa intangible que és la llum, físicament i científicament, és clar, això és una passada. Aleshores ell fa aquest diàleg amb la tradició, amb pintors, per exemple, amb molts altres poetes hi ha alguna part, alguna suite, algun d'aquests llibres que a mi em recorda molt un dels poetes que no és el que més m'agrada, però que jo crec que alguna hora hi haurem de tornar, que és Espriu –l'Espriu de *Les hores* sobretot i del *Cementiri de Sinera*–, ja que hi ha algun poema aquí que a mi em recorda molt aquella austeritat i allò de polir la llum en un objecte que saps que n'hi ha però que els altres s'han entestat a amagar-lo d'aquesta llum i, per exemple, el cinema. El cinema a David Jou l'ha interessat d'una manera continuada al llarg de la seva història, com a home i com a poeta i concretament hi ha un llibre que es diu *Els ulls del Falcó Maltès*, on hi ha homenatges particularitzats a alguns dels grans directors de cinema, us en llegeixo algun, per exemple aquest que està dedicat a Buñuel.

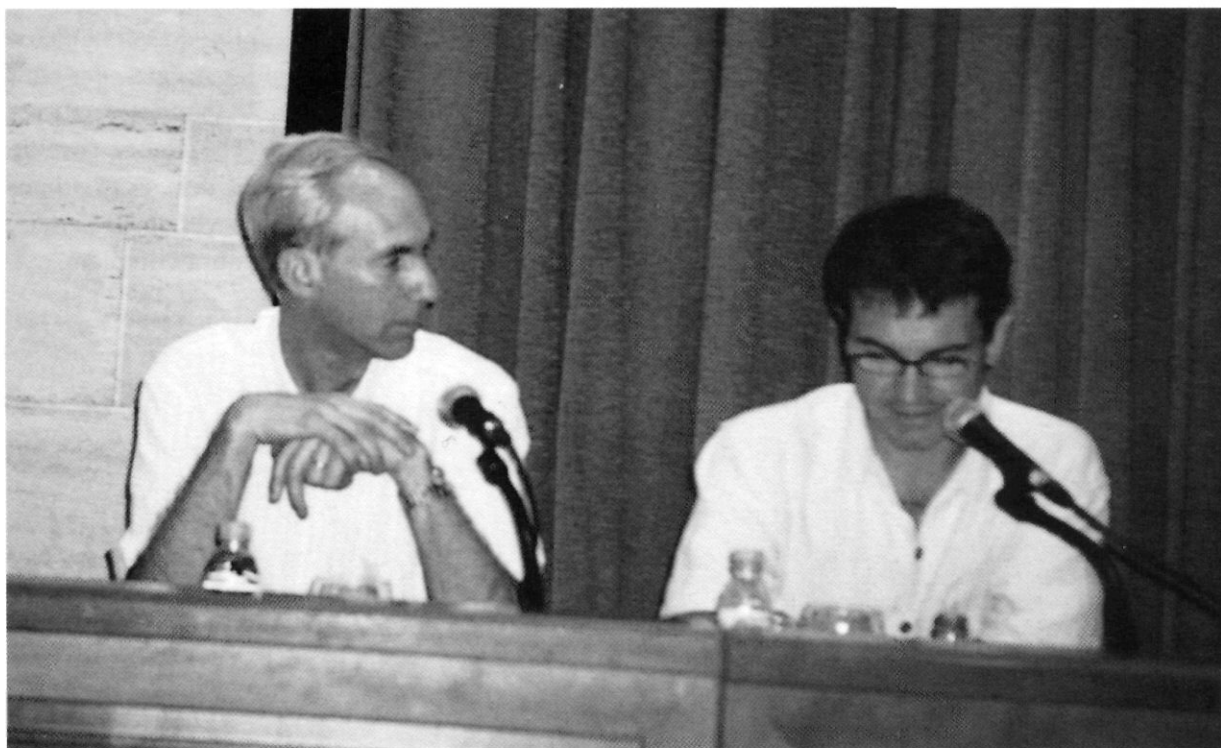
Un Chien Andalou

*No us quedeu en la navalla;
la resta també talla;
la llum pot ser cruel;
jo, Buñuel,*

*feriré el burgès en la mirada,
esclafaré l'obtús terratinent,
esberlaré la llosa que beatament
vol ofegar el món amb cendra sublimada;*

*cada imatge un mall o una navalla:
no vull ser un raspall, sinó una tralla
i riure a cor batent
dels qui giren la mirada desmaiadament
quan, en lloc de ser plaer, l'art és batalla.*

*El meu cognom serà sinònim de rebel:
jo, Buñuel,
com una cicatriu en la mirada.*

David Jou i Jordi Llavina.

Doncs bé, és un llibre dedicat justament a això, a evocar, a reflexionar, a somiar, a formalitzar la seva experiència com a espectador de la història del cine i també al fet de poder capir després de tot això com la història del cine també ha reflectit aquesta actualitat que tant l'interessa.

I acabaré parlant d'un darrer aspecte de la seva poesia que jo reconec que a mi m'interessa menys, però que en canvi quan el veig aquí penso que és un element que també ha guiat bona part de la seva producció. Us deia que l'any 82 jo era a Reus, a la llibreria Gaudí, fent-la petar amb l'Isidre i que, mentrestant, vaig trobar aquest llibre que es deia *Tapís*, després tots aquests llibres han sofert una reescriptura i molts d'aquests títols s'han ampliat, hi ha hagut coses que han canviat. Doncs bé, en aquell moment ja deia que em semblaven poemes gairebé de compromís amb l'experimentació i ha estat també constant en aquesta experimentació, que vol dir: refermar molt sovint una tradició i fer servir les formes estròfiques que ens ha llegat la tradició i donar-hi diguem-ne un punt de vista concret, o vol dir també fer servir la tradició de l'avantguarda, hi ha una suite que es diu *Coves i nocturns*, i una altra suite de poemes que es diu *Arbre* on els poemes van fent justament el moviment d'un arbre, van creixent com creixeria una soca, un tronc, un brancatge, un fullatge, una soca, tot això.

Ho vas veient gairebé com aquells recursos cinematogràfics, sabeu, com allò que es veia en uns quaderns que hi havien dones despullades i es passava ràpid i anaves veient la dona com s'anava despullant, d'una gràcia indiscutible, sobretot quan tens 14 anys i tot això, però en lloc de dones despullades en aquest cas serien arbres, o vas veient una suite que, de fet, és un gran homenatge a Solé de Sojo i a tots aquells bojos que feien caligrames i poemes d'aquells tan complicats, el mateix Foix, que no ho va fer gaire, però tots aquells feien poemes d'avantguarda. Hi ha una suite que es diu *Coves i nocturns* on hi ha una part diguem-ne encapsulada en una altra part i juga amb la negreta, juga amb un *paspartout*, amb un marc del poema que llavors dóna el peu al poema de dins, i ni que sigui pictòricament, gràficament, és un plaer diguem-ne estar llegint i estar veient tots aquests poemes. Per tant, són tres o quatre coses que a mi em semblen dignes de ser tingudes en compte en l'elaboració d'aquesta obra que es diu *L'èxtasi i el càlcul* que publica Columna amb un dibuix d'un dels pintors, José de Churico, que també més ha influït en David Jou al llarg de la seva vida i, com us deia, és el primer volum d'una obra que és oberta com els pintor renaixentistes volien que fossin les seves obres, perquè, de fet, abraça del 81 al 97, i del 97 ençà formarà part del segon volum de la seva obra completa.